



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Konstnärsfolk av Albert Engström. Illustrerad av författaren.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69959](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69959)



Albert Engström

KONSTNÄRSFOLK

KÅSERI I ÖSTGÖTA NATION I UPSALA

AV ALBERT ENGSTRÖM



Då jag blivit student måste jag nästan genast söka plats som informator och ödet förde mig till en officersfamilj i södra Västergötland. Efter ett par månaders flitigt arbete belönades jag och mina elever med hela 70 kronor för en fotvandring till Kinnekulle. Vi voro verkligen lyckliga. Tre veckor skulle turen räcka och hur jag löste det ekonomiska problemet är mig ännu en gåta, särskilt som vi efter ett par dagars marsch fingo i sällskap en man, som delade vår enkla kost och vårt billiga logi i hölador och i prekära fall i någon gästgivargård. Men där visades vårt sällskap ut i ladugården, ty han kunde icke has i rum. Han var nämligen luffare.

Vi sutto en dag på en dikeskant och åto vår matsäck, då vi plötsligt hörde musik i fjärran. Den närmade sig och snart dök i vägkröken upp en gråhårsman klädd i trasor, barfota och spelande fiol. Vi hälsade — ty på den tiden hälsade man på landet även på obekanta. Men han besvarade icke hälsningen, såg icke ens åt oss. Vi kände ett visst obehag över hans brist på folkvett. Han försvann fortfarande spelande. Men om några minuter kom han tillbaka, slog sig ned hos oss, lade ifrån sig fiolen och grep en smörgås i det han sade: »I bjur la på mat, pojka!»

Jag vågade icke annat än bjuda. Vi befunno oss i en skogs-trakt, fjärran från människoboningar och han var en storväxt karl, skäggig och vild att skåda. Men hans ögon skall jag aldrig glömma. De glödde som stjärnor, som goda och vackra stjärnor. När han ätit upp all vår mat, satte han fiolen under hakan och

började spela igen. Min rädsla försvann och min fantasi började kläda honom i romantik. Jag tyckte att hans spel var underbart. Han blev en sagofigur, en vandrande riddare på dekadans.

Nå — slutligen måste vi gå och han följde med ömsom spelande och ömsom berättande. Och vad han kunde berätta! Underliga historier från ett liv av vandring mellan Skåne och Lapp-land, äventyr, praktfulla lögner om en ungdom som tillbragts i ett slott. Hans far hade varit omätligt rik, men spelat bort allt på en enda natt. Han hade till och med spelat bort hans mor, en underskön kvinna, klädd i spetsar och siden och med guldringar på alla fingrarna.

Tre dagar följde han oss spelande och berättande.

Han kunde icke tänka sig ett lyckligare liv än det han förde. — »Inte behöver man pengar. Den som inte har pengar är rikare än de rika. Jag får allt jag ber om — jag behöver inte be förresten!»

Stundom föll han in i ett språk som jag icke förstod utan måste be honom översätta.

»Då *månsing*, pojke, då måste du lära dej. Då dä riktiga knalle-språket, som förstås över hela världen av såna rika knösar som jag!»

Och han skrattade.

Sista dagen han var med oss hunno vi på kvällen till en liten by, där vi fingo nattkvarter hos en bonde. Mina båda elever voro trötta och gingo till sängs tidigt. Men luffaren och jag gingo och pratade i skymningen. Han kände väl till trakten. »Därborta», sade han, och pekade på en avsides liggande gård, »bor en rik och

snål bonde. Änkling är han och sparar väl åt fan. Vad skall han med pengar till, fast han är rik som ett troll och inte nämns ha en piga en gång. Men gå och lägg dig du, pojke, jag ska gå och fundera för mej själv innan jag går in i lagårn.»

Jag hade väl sovit ett par timmar då jag hörde en stilla knackning på mitt fönster. Jag rusade upp. Mina båda pojkar sovo som stockar. Utanför rutorna stod sommarnatten blå och skön och tyst. Luffarens silhuet förmörkade undre fönsterhalvan. Jag gick sakta ut i bara skjortan.

Den romantiske luffaren föreslog att vi tillsammans skulle göra inbrott hos den rike mannen, som var bortrest. Gården låg öde. Jag som var smal och vig skulle gå in i stugan genom ett vindsfönster. Luffaren skulle resa upp brandstegen och sen fick jag sköta mig själv. Där inne fanns en hel kista full av sedlar och silverpengar.

Jag lät en fruktansvärd hemmalärd småländsk svordom susa ut över mina barnläppar och bad honom dra så många mil in i helvetet som det finns hår på hästar i sju konungariket. Jag skulle väcka min värd jag skulle — ja, vad skulle jag inte allt!

Innan mitt romantiska ideal sprang sin väg, lovade han att skära halsen av både mig och herrskapsynglet jag drog omkring med, om jag sade ett ord om hans förslag till någon. Han skulle passa mig och pojkarna innan vi hunnit fram till Hälleklis. Och i något slags raseri slet han av en stor gren från det körsbärsträd som växte vid stugknuten och var fullt av frukt, och tog det med sig, antagligen till frukost. Och sedan försvann han i dunklet.

Om jag säger att något brast i min unga själ den natten, talar jag nästan sanning. Jag somnade med bittra tårar på kinderna. Borta var romantikens tjusning och borta min barnsliga föresats att en gång skriva en stor roman i tre delar om en ädel vandringsman som spelade bättre än näcken i än hemma vid Hults järnvägsstation och var en stor skald, vars hjärta fått ett oläkligt sår därför att en sagolikt skön grevedotter bedragit honom med en löjtnant vid Smålands husarer.

Ty jag ville hämnas på min oförstående lektor i svenska vid Norrköpings högre allmänna elementarläroverk, som en gång givit mig B — på en kria med allmänt ämne, som jag serverat i novellform och fått avhånad inför klassen. Jag skulle visa lektor Eklund, jag, en gång! Vänta bara! Men nu var jag återkallad till en verklighet i svart, en fattig studentpojke med en informators årslön på 300 kronor, varav nästan hälften redan var förslösad på fina kläder, värdiga mitt hjärtas dams höga samhällsställning.

Men jag hade haft förmånen att träffa en verklig bohémien, kanske en senfödd äventyrare av François Villons art, en lyckoriddare på ont och gott. En gång för många år sedan då Erik Axel Karlfeldt och jag gjorde en fotvandring genom Dalarna, berättade jag om detta mitt första möte med bohemen. Han blev förtjust i typen. Vi togo av oss skorna och traskade bortåt två mil i landsvägsdammet barfota och sjungande vilda lantliga sånger. Jag ville att vi skulle göra vår entré hos Zorn i Mora på detta luffarvis, men skorna kommo på igen och som två tämligen soignerade gentleman läto vi några dagars kultur avkyla vår vildhet, vilken verkligen fanns innerst i våra själar liggande på farlig lur.

Varje bohémien jag träffat har för övrigt alltid på något sätt desillusionerat mig, vilket väl beror på min härstamning från bönder och präster. Jag har nämligen så länge jag minns känt arbetet som den enda verkligt givande glädjekällan, om också mitt umgänge med bohémier stundom kommit mig att känna mig som en av dem. Detta måste dock ha varit ganska ytligt, ja, kanske rent av tillgjort. Men jag känner mitt ämne, jag är verkligt expert och groddblad av sympati för kasten skjuta ännu då och då upp ur min själs mylla.

Då jag i dag står på helig ostrogothisk mark måste jag, innan jag ingående beskriver ett par bohemtyper som stått mig nära, förtälja om en östgöte som nära nog uppfyllde alla rimliga anspråk på fordringar i den vägen. Det var Fredrik Rääf i Småland, salig i äminnelse. Han var sonson till Ydredrotten, Leonard Fredrik Rääf och bror till kammarherre Henrik Rääf. Jag har en gång i vittness närvaro fått rättighet att skriva om honom. Han sade till och med att ingenting skulle glädja honom mera, till och med om han vore död, och han försåg mig med stoff under de två dagar hans bror ansåg honom lämplig som umgänge. Han var en strålende humorist och fullständigt asocial, obändig, äventyrlig, kvick, replikens man. Det är underligt att den gamle Ydredrotten, detta konservatismens urbegrepp, conservateur jusqu'à la manie, som i riksdagen motarbetade anläggandet av järnvägar och hyste misstro till folkskolor, sparsam, värdig, hövding till naturen, lärd och vetenskapsman av valör, fick en sådan sonson, en man utan förstälse för tradition, samhälle, släktförpliktelser, men med lysande gott huvud. Som bekant lät Ydredrotten mura en grav åt sig, där han ligger i en järnkista och med trygg skepsis väntar på uppståndelsen. Sonsonen kammarherrn, min nära vän, lät bygga ett mausoleum åt sig. När det invigdes med stor högtidlighet och man efter festmiddagen i det vackra mänskenet beundrade skapelsen från några roddbåtar och Henrik tyckte sig märka en fläkt av sentimentalitet trycka ned stämningen, ropade han ut i sommarnatten:

»Hör nu mitt herrskap, ska vi inte välta den här historien i sjön och göra ett abborrgrund av hela surven?»

Detta klang nog underligt i mångas öron, men var dock ett äkta uttryck för Henrik Rääfs filosofi, som säkert kulminerade i begreppet *Vanitas, Vanitatum vanitas!* Då jag kort därefter frågade brodern Fredrik om inte han också skulle bygga sig ett mausoleum, svarade han:

»Vet du inte att jag har förstört alla mina pengar? Nej, jag tänker köpa mig en ståplats på Lunds kyrkogård ... det blir billigare.»

Fredrik var en av vårt lands första, bästa och stundom dumdrigaste bilister. Men icke alla kunna leva på att åka bil. Hans pengar hade gått all världens väg, men han gav sig icke för det. Han började fiska pärlor i Svartån och tillsammans med en likasinnad försökte han fiska i stor stil, rationellt och efter moderna principer. Det gick bra och Fredrik reste ibland upp till Stockholm för att omsätta fångsten i konanter, vilka han omedelbart förslösade. Så småningom blev han av familjen placerad på en liten gård under Forsnäs säteri och stugan där inrättade han efter högst egna rättesnören. Då han en gång levte flott en tid i Stockholm på inkomsten av pärlfisket inbjöd han en del teaterfolk att komma och tillbringa sin semester hos honom. Detta med eller utan skäl bortskämda sällskap hade ingen aning om Fredriks levnadsskäl. De väntade sig en gammaldags, förnäm herrgård av aristokratisk typ, med egyptiska köttgrytor, och kommo.

Värden hade flera rum och åtskilliga sängar, men inga sängkläder i vanlig mening. I stället för madrasser, lakan, kuddar och täcken hade han otaliga gamla ärgångar av Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet. Gästerna behövde bara ta bort några ärgångar, lägga sig och breda några ärgångar över sig. Maten var riklig, men icke precis efter Brillat Savarins smak. Den bestod av i kaggar saltade grävlingar och kråkor. Men han kunde bjuda på den mest raffinerade toalettinrättning som Östergötland någonsin skadat. I ett litet avsidat liggande Cerestempel hade han inmonterat en gammal järnspis och genom att ta bort lock och en eller flera ringar kunde besökaren inrätta sig efter volym och godtycke.

Hans gäster stannade aldrig länge och voro i grund och botten aldrig riktigt välkomna, ty värden höll på att utbilda sig till cynisk filosof i Diogenes' stil.

Jag besökte honom sista året han levde. Han hade nyss följt med ett band kringresande tattare några dagar för att studera deras vanor. Han blev glad då jag kom, ty vi hade alltid trivts tillsammans, då han gästade sin bror kammarherren på Forsnäs.

Nu ville han att jag skulle bo hos honom. Sängtidningarna funnos icke längre. Blandande vita kuddar och vackra filtar lyste från bäddarna. Han hade till och med inrättat ett rum till salong och bibliotek. En god vän kinesade hos honom ibland, en f. d. överste i indisk tjänst.

»Den skall du få bo tillsammans med — han är en väldigt intressant figur, som har sett det mesta av denna världen. Ni får det trevligt ihop, ska du få se!»

»Ja, men jag ligger ogärna i samma rum som en obekant.»
»Ni har en fin skärm mellan sängarna och blir fullkomligt ogenerade av varandra, kom in och titta!»

Ja, det såg verkligen trevligt ut i gästrummet. En stor skärm stod hopfäld i ett hörn. Den var fullklitrad med färglagda gubbar ur gamla engelska jultidningar. Men den såg litet konstigt ut, svartprickig och åtskilligt trasig på sina håll. Jag gick närmare. De svarta prickarna voro hål.

»Vad är det där för hål?»
»Asch, det skall du inte fästa dig vid. Det är översten som vaknar ibland om nätterna ur någon dröm. Han tror att han är med i något uppror i Indien, och då skjuter han. Ligger alltid med revolver under kudden. Så där kan han ligga och skjuta långa stunder ibland, ladda om och skjuta. Det beror bara på visky, men inte bryr du dig om såna småsaker.»

Nej, det gjorde jag ju inte förstås, men jag hade verkligen inte tid att stanna. Jag bodde ju på Forsnäs hos Henrik.

»Nå, men så roligt att du har skaffat dig ett bibliotek!»
Jag gick fram och läste på bokryggarna, upptäckte en volym som intresserade mig och ville ta ned den — hela hyllan följde med. Där fanns bara bokryggar — ingenting bakom.

»Ja, ser du Albert, de här hyllorna är bara till för att imponera på skollärare och bönder — de tar aldrig ner en bok.»

Men Henriks bil väntade och jag måste resa. Jag skulle verkligen ha velat stanna och lära, avlyssna Fredriks strålände galghumor, göra anteckningar, men ...

»Nå, har du någon bil nu för tiden eller har du slutat åka?»
»Nej, bil har jag inte, men jag åker med andras — förra veckan fick jag plikta inne i Eksjö för forkörning på trottoar. Dryga böter — värre än på gatan.»

Något i den stilen var Fredrik Rääf i Småland. Ett geni som icke passade här i världen.

Men nu måste jag övergå till det slags bohem som jag är specialist på.

Nouveau Larousse definierar ordet så här: Nom donné, par

comparaison avec la vie errante et vagabonde des Bohémiens, à une classe de jeunes littérateurs ou artistes parisiens, qui vivent au jour le jour du produit précaire de leur intelligence. Nordisk Familjeboks definition är något bättre: Beteckning för en krets sorglös och oregebundet levande personer, t. ex. artister, litteratör- och studentkottierier.

Här i Upsala lärde jag känna åtskilliga bohémier av överliggartyg, människor som levde snart sagt på ingenting och andra som levde högt eller åtminstone människovärdigt på vigg. Mina jämnåriga erinra sig nog en student med smeknamnet Jupiter, som han fick därför att han var fruktansvärd genom sin vigg. Vi komma ihåg Leo, djurens konung, vilken titel han med en viss rätt bar. Vi har känt lärda bohémier, tentamensrädda original och vi ha träffat studenter som levde på växlar. Det fanns typer som måste omsätta minst en växel om dagen och som förunderligt nog klarade sig genom sin pedantiska ordentlighet. Men det fanns inga bilar på den tiden och deras skosulor voro ofta halvt obefintliga relikter av något som varit djurhud. Jag kände en man, en lärd klassiker som så småningom blev journalist i Stockholm och levde på detta åtminstone i början enerverande sätt. Han var en hedersman och fick hjälp överallt. Då ålderdomen var farligt nära, blev han kär och hans kärlek besvarades. Fästmöns familj redde ut och gjorde upp hans affärer, han var på grön kvist och började bli smått korpulent. Några månader efter hans bröllop mötte jag honom i journalistkvarteret. Han såg dystert ut.

»Hör du gamle gosse, kläm fram det du har på njurtalgen, vad är det med dig?»

»Tja, livet är trist, jag har ju ingenting att göra — nå tidningen naturligtvis, men den saken går automatiskt — säg, ska vi inte göra en växel tillsammans?»

»Växel? Men du är ju klar med dina affärer.»

»Ja, visst är jag det, men det är så tråkigt med ett stillasittande liv!»

Jag tror att han dog i förväg därför att han måste undvara den goda vigör som medföljer ett dagligt springande staden runt för att få namn på växlar.

Emellertid var det här i närheten av Upsala jag träffade den första artistbohemien. Bruno Liljefors hade just bosatt sig på Kvarnbo. Det var år 1890. Han hade en ateljéfest därute. Självtod jag då och vägde mellan klassiciteten och artistiet. Det var en hemsk tid av schizofreni. Men Liljefors uppmanade mig att sluta med latin och grekiska och ägna mig åt detta underbara: att bli konstnär.

Hos Liljefors fanns en konstnär, Olof Sager-Nelson, som varit Brunos elev i Göteborg. Han hade tagit en genväg över Upsala från Göteborg till Nässjö, där han skulle måla rullgardinsmönster. I den tidiga morgonstunden gingo vi hem till staden och Olle Nelson anförtrödde mig att han icke ägde ett öre och inte visste var han skulle bo. Naturligtvis fick han bo i min lya vid Järnbrogatan och äta på mitt mathål *Glufset* på min räkning. Han bodde hos mig en månad.

Jag var klubbmästare i denna nation och hade en kredit, ovanlig för mina år. Jag införde Olle i mina kretsar, som han ögonblickligen erövrade med en säkerhet utan gräns. Han blev min gäst vid en nationsfest, där jag presenterade honom för min gamle gode inspektör Frithiof Holmgren. Farbror Frithiof hade aldrig träffat en så fräckt erövrande personlighet och om ett par minuter hade han fått professorsn tillåtelse att få måla i likkällaren under Asis, där det fanns många fina lik den tiden. Olle hade redan då intuitivt den makabra blick på liv och människor som sedan blev hans specialitet. Han ville måla förruttelse, stinkande gröngula as, ty vi ska ju alla en gång bli sådana, försäkrade han gubben Frithiof. Jag fick i uppdrag att dagen efter festen ledsaga honom till likkällarn. Han förfärad professornskan med sin lillgamlas filosofi om död och intighet och då professorn avlägsnade sig från balen — ja, det var bal — tog han mig avsides och sade med sin mörka röst: »Hör du Albert, akte dej för den där, han ä inte fresk!»

Dagen därpå gingo vi till Asis och ned i källarn. Olle belönade mina omsorger genom att låsa in mig där i sällskap med 5 gamla lik. I mer än 3 timmar fick jag sitta där och endast genom att slå sönder en av de två små fönsterrutor, som sutto i nivå med källarns tak lyckades jag kalla en förbigående s. k. bracka till hjälp och blev utsläppt. När jag kom ut och gick till Flustret, där vi skulle ha ätit frukost, satt han där och förde ordet i ett mycket upprymt studentsällskap. Han hade glömt min existens, sade han. Han belönade mig ytterligare genom att *stada* i mitt rum innan han reste från stan. När jag på kvällen öppnade dörren, ramlade *allt*, jag säger *allt* i rummet, ihop på golvet, kakelugn, byrå, bord, toalettförhållanden, bokhylla, klädskap, med ett ord allt. Vattenkaraff, hink, handkanna utspyde forsar och vätte mina skjortor, kragar och kalsonger. Det var ett elände. Han hade viggat upp pengar och rest. Jag kunde icke mörda honom. Men från den tiden har jag den lömskhet i min blick som torde ha stört många.

Vi träffades sedermera i Göteborg under Carl Larssons egid på Valand. Han fick kinesa hos mig och två kamrater i det kök

vi utvalt till hemvist. Han gjorde intet av konst, mien hjälpte oss att äta upp den sill jag genom försäljande av vykort anskaffade till gemensam näring. Han var kvar i Göteborg då jag lämnade staden för att föra ett års hemsk tillvaro i Stockholm. Där fick jag ett brev från den store mecenaten Pontus Fürstenberg, i vilket han frågade, om Olle Nelson var värd att hjälpas. Jag svarade obetingat ja och försäkrade att han var på väg att bli en stor konstnär. Gubben Pontus hade mött honom på gatan en dag och sagt på sitt halvt fränstötande sätt:

»Jaså, herrn går fortfarande och slarvar här i stan! Vad ska det bli av herrn?»

»Av mej?» svarade Olle. »Det går bra för mej. Jag reser förresten till Paris i kväll.»

»Såå, det var gentilt! Men varifrån får herrn pengar till det?»

»Dom får jag av herr Fürstenberg!»

Och han fick dem.

När jag ett par år efteråt som nygift kom från Italien med min unga hustru och stannade tio dagar i Paris uppsöktes jag genast av Olle. Man såg på honom att han var märkt av döden. Han bodde tillsammans med Ivan Aguéli och en modell utanför Paris och reste varje dag in till stan för att viggja till det gemensamma hushållet. Var kväll fick han en louisdor av mig och försvann omedelbart. Dagen innan jag skulle resa hem kom han till mitt hotell tidigare än vanligt. Han ville göra upp med mig, sade han.

»Hör du Albert, jag vill bara säga att jag inte tycker om ditt jämka bondsätt att låna mig pengar. Du ger som om du skulle vara en miljonär, överlägset och fräckt — alldeles som om jag vore en tiggare. Det får jag inte och nu får det vara slut med umgänget oss emellan.»

»Hör du Olle», sade jag. »Jag känner dig ganska bra och vet absolut säkert att du kommer till Gare du Nord i morgon kväll och tigger en louisdor till.»

Han kom och fick två louisdorer. Men han älskade mig på något sätt och jag kunde absolut icke bli rasande på honom. Han reste kort därpå till Biskra och dog i lungdot. Hans brev till mig därifrån äro rörande och andas konst och vänskap. Sit ei terra levis!

Men nu kommer jag äntligen till målet för mina bohemiska funderingar, vännen Otto. Låt mig kalla honom så. Han är död för mer än femton år sedan och om han kan höra denna min dödsruna i sin himmel, kan jag gott inbilla mig att han småmysande säger åt någon annan artistängel: »Ja, fyfan, jag var en förlorad son, fyfan! Har du någe ylons?» Den språkärde åhöraren anar med rätta att han med detta ord menar pilsner.

Han var son till en hantverkare i Göteborg, var en liten rundskuren, rödblommig karl med rätt feta kinder, rödgula, snitsigt uppvridda mustascher och knollrigt hår av samma färg. Hans ögon spelade. Han var en Bellmanstyp och kände för övrigt icke till någon annan skald än Bellman. Men honom kunde han utan till. Han uppbar 150 kr. i månaden av Pontus Fürstenberg för att kunna göra studier till de väggmålningar i Valands trappuppgång som han aldrig gjorde. Han bodde hos sina föräldrar, åt vilka han betalade 30 kronor i månaden för logi och mat, men han var ytterst sällan hemma, ty han bodde i vårt träpalats ute vid Örgrytevägen, svalt med oss, festade med oss och gjorde intet, annat än mycket undantagsvis. Men allt han rörde vid, blev konst. Gud, sådan konstnär! Ingen svensk målare har kunnat teckna en kvinnokropp som han! Det blev musik i linjerna, mäktigt i formen, skönt att skåda, men intet blev färdigt, avslutat. Det han gjorde var en vägvisare in i Guds härlighet, en glad bön om skönhet, men en avbruten bön, som slutade i ett stammande.

Men han kunde också teckna s. k. busar, han var expert på sådana och kände enligt sin egen försäkran de mest förfallna individer vid hamnen och i Masthugget. »Höru, jag var i sällskap med en verkligt stilig buse i natt och drack förskräckligt mycket ylons med honom. Han hade ingen näsa, där fanns bara en grop i snoken på honom och så hade han två tummar på vardera handen, han var Guds vackraste busdröm. Han påstod att han hade sex tår på vardera foten och ville visa det, om han fick ett par ylons till; men jag hade inga mera pengar. Så det fick vara. Den skulle Bellman ha träffat. Han hade gjort många epistlar om honom.»

Jag kom till Göteborg med 2,50 på fickan, anmälde mig hos Carl Larsson, som lovat mig friplats vid hans målarskola och fick följande avis: »Kom nu ihåg att det inte är lätt att bli konstnär, om man också är född till det. Nu skall kandidaten — ty jag ägde ingen annan huvudbonad än min studentmössa — genast gå upp på Valand och bli bekant med kamraterna, för de äro alltid ens bästa kritiker. Allt lärarskap är onödigt för den som ändå skall bli konstnär. Det är Gud själv, ser kandidaten, som är lärare och han tål nog inga under sig. Han vill tala till ens själ direkt utan mellanhänder. Här finns åtskilliga bra pojkar, men mest är det små söta flickgryn, gubbevars, som har rika föräldrar, men de är bra ibland ändå. De ska ha något att göra, innan någon karlsök kommer och tar hand om dom. Ja, ajöss då och kom ihåg framför allt: Var kamrat! Det är ett tjusigt jobb. Det är vackert.»

Jag har också haft bra kamrater, men dom dör, ynkryggarna, och nu har jag, låt mig se, ja 3, 4, nej 5 har jag kvar, som kan något. Se detta att kunna — är det inte saligt att känna det ibland i benådade stunder? Det gör en märkvärdigt nog ödmjuk och inte högfärdstokig. Är det inte konstigt, va? Har kandidaten några pengar? Inte, nå det var då för innerligt väl, så slipper jag låna av kandidaten. Gå nu upp på skolan och se, se, se *jävligt!*

Jag gick till skolan. Jag var icke alls någon stolt man, det fanns intet av akademisk värdighet hos mig trots studentmössan. Men jag var naturligtvis förlovad och högst maskulin, stark och kärnsund. Men i vilken ända av konstens rike skulle jag börja min erövring?

Jag kom in i ateljén, ett stort rum med röda väggar. Jag såg ryggarna av en mängd unga damer i vita målarblusar, en kompakt vägg av ryggtavlor, bakom vilka modellen dolde sig. Här fanns tydligen intet att göra för en man som sig ej eldigt framtränger, som frälsningsvisan låter.

Två man gingo emot mig. Den ene var Otto, den andre en trygg bonde från Lindome, vars specialitet var porträtt av underofficerare vid Göta artilleri, som det sedermera visade sig.

Otto sade: »Otto!» Jag sade »Engström, jag ska börja på skolan här.»

»Herr Engström har brev, ja vi visste nog att herr Engström skulle komma. Här ligger två brev, varsågod!»

Det var två brev från min fästmo.

»Ja, här är ingenting att göra, fy fan», sade Otto. »Förresten är det bäst att vi blir bröder med detsamma. Ylons, va ä då? skål!»

Jag stirrade något frågande på talaren. »Vet du inte vad ylons är? Öl förstår du, pilsener, en dryck, bryggd på hurra och humle och malt, förstår du nu? Har du pengar?»

»Två och femti!»

»Träd fram du nattens Gud! Han har pengar! Då går vi.» Och vi gingo.

Jag har skrivit om mitt liv i Göteborg och förbigår dess detaljer. Men jag vill tala om Otto. När jag såg honom teckna, ramlade mitt hjärta ned i byxorna. Gud, vad han kunde! Han tycktes leka fram linjerna, en stark känsla förde hans kolbit över det träsiga omslagspapper, som han skaffat sig i någon kryddbod. Han visslade och sjöng, medan han arbetade, men stundom blev blicken hård och hans veka mun blev fast och brutal.

Jag började snart arbeta och sälja småsaker åt många håll. Vi hade etablerat oss i vårt kök, Olle Nelson kom dit och åt upp vår sill. Men i all rättfärdighets namn måste jag erkänna att han skaffade öl. Han hade ormtjusat en flicka som var servitris på ett 5-te klassens kafé.

Otto, som borde ha bött i sitt hem, flyttade till oss. Men med hans kamrattlighet var det så och så. Då han den 1:sta i varje månad uppburit sina hundrafemti kronor av Fürstenberg, försvann han regelbundet under två eller tre dagar och kom tillbaka till oss utan ett öre, sönderslagen, blåslagen och med kläder som sågo fruktansvärda ut, röda av blod och bruna av porter.

»Fy fan, jag är en förlorad son, fy fan! Har ni ylons?»

Carl Larsson förstod absolut, hur det stod till med Otto, men hoppades att han skulle komma på bättre vägar. C. L. höll den tiden på att illustrera Schillers Kabale und Liebe åt ett tyskt förlag och Otto fick tillfälle att förtjäna en extra slant genom att stå modell i tidsenlig kostym tillsammans med fru Karin en timme om dagen.

Vid ett tillfälle glömde Otto sitt löfte att stå modell. Och C. L. kunde icke teckna det han ämnat. Dagen därpå var det den första i någon månad och Otto glömde under tre följande dagar sitt löfte.

»Fy fan, Albert, jag är en förlorad son, gå till C. L. och säg att jag har lunginflammation eller böldpest eller döden i grytan. Jag är en förlorad son, fy fan! Måste hålla mig hemma minst fjorton dar, innan jag törs visa mig.»

Men jag hade blivit så god vän med Carl Larsson att jag kunde tala med honom om vad som helst och berättade sanningen om Otto mot löfte att C. L. skulle förlåta honom. Han gjorde det och Otto inställde sig som en högst slokörad botgörare hos Larsson en morgon. Han grät ruelsens bittra tårar och C. L. grät med och de togo varandra i famn.

»Men nu kommer väl herr Otto på middagen i min ateljé! Nu är jag säker på det. Låt nu ingenting stå oss emellan. Låt oss vara vänner.»

Men den som glömde sitt löfte för fjärde gången var Otto. Han hade träffat någon verkligt stilig buse med tre tummar på vardera handen och druckit ylons med honom.

Då blev Calle Larsson arg på allvar. Han sprutade gnistor och sade: »Herr Otto blir aldrig färdig. Ni slutar som kolsjäre i Stadsgården i Stockholm.» Detta var ju ett förfärligt ord, och i Ottos naiva hjärna växte ett hat till C. L., som varade så länge han levde. Å, dessa tosiga konstnärssjälar — ligger det inte någon feminin svaghet bakom alla deras effekter?

Näväl! Otto kom till Stockholm och blev medarbetare i Strix — 20 kronor per teckning. Han anade en annalkande rikedom och

reste till Frankrike på en lastångare. På 20 kronor i veckan skulle han ju kunna leva som en nabob i Paris. Jag garanterade honom denna betalning. Efter en månad fick jag ett underligt paket, ett kolpapper ombundet med ett gult band från en cigarrlåda. Jag vecklade upp eländet — det hade varit en kolteckning, men han hade glömt att fixera den. Nu för tiden skulle den kanske ha varit acceptabel, ty där fanns intet som kunde förstås av människor. Det var en röra av sot. Jag skrev till honom och klagade. Men under ett par månader fortsatte han med samma trafik och ett brev kom, där han påstod att jag var en falsk vän som narrat honom ut i främmande land, och nu irrade han omkring vansinnig och utan kläder, prissiven åt en brutal poliscorpors som inte förstår begreppet ylons. Otto var en olycklig person.

Då fick Nathan Söderblom tag i honom, fattade ögonblickligen fallet Otto och förde honom till Calais, där han fick måla en altartavla i Svenska Sjömanskyrkan. Och Nathan övervakade att den verkligen blev målåd. Otto återvände till Paris, där han troligen icke kunnat existera utan Nathans hjälp. Och Nathan tog oftast av sitt eget och gav med glädje. Hans minne välsignas ännu av många konstnärer, som han bragt på fötter efter nog så allvarliga och långvariga débaucher.

Jag blev en gång bjuden på en lyxresa till Berlin, Paris och London av boktryckare Gustaf Palmquist, som gjort några lyckade husaffärer och blivit miljonär. Under resan i vår siden-tapetserade kupé på lyxkuriråget Berlin—Paris — jag nämner detta för en viss kontrastverkans skull — berättade jag om Otto och bad Palmquist hjälpa honom på något sätt, t. ex. genom en beställning, vilket han lovade. Min första åtgärd efter framkomsten blev att ta reda på Otto, som bodde i en underbar lya långt uppe på Montmartre. Jag klev in i hans rum under takåsen. Dörren stod öppen, men Otto var borta. Där fanns för övrigt ingenting att stjåla, vilket i någon mån förklarar lättheten att komma in. De enda möbler, som funnos i rummet, var en kappsäck, vilken hyresgästen använde som ritbord, en trasig madrass fylld med något som liknade torvströ, men som varit halm, en pot de chambre och en vacker mugg av bretagniskt porslin, som innehöll fläskflott. Ingen stol, inget bord. Jag slog mig ned på kappsäcken och tecknade av det för övrigt pittoreska rummet. Conciergen hade sagt att monsieur Otto säkert skulle komma under dagens lopp, en tämligen nedslående upplysning.

Men efter någon timme hördes snabba steg i trappan och muntert visslande steg Otto in. Han såg åtskilligt fantastisk ut. Han var iklädd en f. d. vit flanelkostym, sliten av strider och fläckar av orgier. Han blev icke överraskad att finna mig där. Det var som om vi hade skilts för några timmar sedan. Jag berättade om Palmquist och förespeglade Otto en eventuell beställning. Jag hade bett Palmquist ge honom ett par hundra francs i förskott. Otto skulle bli vår ciceron i stan, vilket han icke hade något emot. Men han ville först veta om Palmquist var bracka. Jag beskrev den blivande mecenaten som en ovanligt älskvärd person, som han gärna kunde vara litet hövlig emot. Det finnes verkligen annat hyggligt folk än konstnärer, något som Otto hade svårt att tro. Men först måste Otto klädas upp. Vi gingo tillsammans till en konfektionsaffär där jag köpte nytt åt honom från topp till tå. Men vit måste kostymen vara, det såg flottast ut, tyckte Otto, ty det var ju mitt i sommaren och mycket varmt. Jag måste även köpa gula handskar och ett spanskt rör — för att han icke skulle bryta av för mycket mot miljonären. Palmquist skulle bjuda på middag på en vanlig Duval-restaurang, ty jag vågade icke riskera något uppträde på Grand Hotell, där vi bodde, eller på Ritz.

Jag presenterade de båda herrarna för varandra, vi togo ett bord och Palmquist överlämnade matsedeln åt Otto samt bad honom ordna en liten trevlig och god middag.

Men Otto kunde icke tala franska, trots halvtannat års vistelse i La ville lumière.

Jag häpnade.

»Jäkla betjäning! De idioterna begriper ingenting!» sade Otto. Jag måste överta matsedeln och göra beställningen på min enkla skolfranska, som Palmquist behärskade ungefär lika bra som jag. Middagen blev icke så glad som jag väntat, ty Palmquist hade aldrig hört en sådan konversation som Ottos och vice versa. De två betraktade varandra som ett par djur av absolut olika slag — exempelvis en giraff och en bacill. Otto var naturligtvis giraffen. Mot slutet av middagen vågade Palmquist komma med sin beställning. Han talade ytterligt cirklad.

»Förlåt, herr Otto, men Albert har talat om er konst som något mycket bra. Skulle ni vilja måla en liten tavla åt mig — eller göra en liten teckning, men den skall vara vacker — ja, jag misstänker att vi ha något olika uppfattning om begreppet skönhet, men måla något som ni tror skulle passa åt en man som folket är mest, en verkligt borgerlig vardagsmänniska. En vacker kvinna till exempel.»

»När skall tavlan vara färdig?» frågade Otto.

»När herr Otto behagar. Ni kan ju skicka den till min adress i Stockholm. Och — förlåt nu om jag på något sätt skulle förefalla påträngande — har herr Otto något principiellt emot att jag lämnar ett par hundra francs i förskott?»

